

RESUMS

Dossier

La mirada social de Verdaguer. De *Caritat* (1885) a *En defensa pròpia* (1897): estudis de literatura, història i art

Francisco Vidal Sánchez, *El Terremoto de Alhama de Granada de 1884 y su impacto*

El sismo analizado fue de magnitud moderada ($M_w = 6.7$) e intensidad muy alta (IX-X), localizado en Arenas del Rey. Tuvo numerosas réplicas durante un año, 237 grandes. Dañó 107 pueblos, 2 arrasados y otros 7 con más del 60 % casas hundidas. Destruyó 4400 casas, 6.316 con daños graves y otras 20.000 afectadas. Causó más de 1200 víctimas mortales y más de 1500 heridos. Los atrapados fueron rescatados solo por sus vecinos. Hubo una gran respuesta de solidaridad nacional e internacional. La reconstrucción supuso la aplicación de medidas de reducción de daños sísmicos.

Palabras clave: Terremoto 1884, daños sísmicos, víctimas, solidaridad, reconstrucción.

El sisme analitzat va ser de magnitud moderada ($M_w = 6.7$) i intensitat alta (IX-X), localitzat a Arenas del Rei. Va tenir nombroses rèpliques durant un any, 237 grans. Va danyar 107 pobles, 2 arrasats i altres 7 amb més del 60% cases enfonsades. Va destruir 4400 cases, 6316 amb danys greus i 20.000 afectades. Va causar més de 1200 víctimes mortals i més de 1500 ferits. Els atrapats van ser rescatats només pels seus veïns. Hi va haver una gran resposta de solidaritat nacional i internacional. La reconstrucció va suposar l'aplicació de mesures de reducció de danys sísmics.

Paraules clau: Terratrèmol 1884, danys sísmics, víctimes, solidaritat, reconstrucció.

Pere Gabriel, *Pobresa, conflicte i caritat en el pensament social català de la Restauració del segle XIX*

L'article seguirà, en els seus trets fonamentals, el següent guió: 1) Reaccions de la nova societat liberal del segle XIX davant la realitat de la pobresa: l'economia burgesa i la negació del pobre; el científisme social reformista i la recerca de les causes i les solucions. 2) Metges, juristes i capellans: algunes obres i anàlisis. 3) Alguns llocs comuns del publicisme catòlic: llenguatge i discurs. 4) Entre la denúncia i la mobilització solidària: la sàtira costumista i el pobre en el grafisme de *La Tramontana*, *La Campana de Gràcia* i *L'Esquella de la Torratxa*; literatura i opinions republicanes federals; la filantropia republicana possibilista: l'exemple de Josep Roca i Roca; l'obrerisme militant, entre el reformisme solidari d'*El Obrero* i les denúncies anarquistes del conflicte. 5) Discursos i realitat: qui ajudava al pobre?

Paraules clau: pobresa, burgesia, Restauració del segle XIX, literatura catalana, republicanisme, anarquisme, obrerisme, publicisme i grafisme.

Jordi Castellanos, *La mirada social dels escriptors en els anys del Modernisme*

L'objectiu d'aquest article és resseguir les mostres de literatura «social» des dels anys 1880 fins a 1910, tot i que aquest gènere no es desenvolupa fins a la dècada del 1920. Les primeres mostres són tan limitades dins el Romanticisme i el Naturalisme, que els anarquistes (a través de J. Lluçà) insten els intel·lectuals perquè encarin el problema social. A part d'això, la literatura social entra per dues vies: l'impacte de l'encíclica del papa Lleó XIII *Rerum novarum* (1891) i a través d'Ibsen (*Un enemic del poble*, el 1892) i del teatre nòrdic. Dos exemples de l'impacte de les doctrines

catòliques: Maspons i Anglassel i Oller. La influència ibseniana conforma l'obra primerenca d'I. Iglésias. Aquesta moda potencia una tradició ja existent, la literatura sentimental i miserabilista, melodramàtica. Queda, tanmateix, tallada després dels atemptats anarquistes. Als primers anys de segle intentaràn reprendre-la. Cal destacar el projecte novel·lístic de J. M. Folch i Torres i la pietat «tolstoiana» de J. Pijoan.

Paraules clau: literatura social, literatura finisecular, anarquisme, Romanticisme, Naturalisme, Modernisme.

Teresa M. Sala, *Filantropia i caritat. Les arts i el conflicte social entre 1885-1897*

En aquest article ens proposem de plasmar el punt de vista adoptat pels artistes i les imatges que tenen a veure amb les lluites socials i els antagonismes de la fi del segle XIX a Barcelona. El període objecte d'estudi abraça des de 1876 fins a 1897, un context d'inici anomenat per N. Oller com a *la febre d'or*, quan Verdaguer escrivia l'oda «A Barcelona» i el llibre *Caritat*, i un context que s'endinsa en una forta crisi econòmica a la dècada 1887-1897. L'objectiu fonamental és abordar quines van ser les tendències generals de la producció artística i analitzem sèries d'imatges relacionades amb la *Zeitgeist* o «esperit de l'època» en una Barcelona coneguda com a la «Ciutat de les Bombes». Hi veiem també les diferències de concepció de l'art, com a mirall de la realitat (on es plasma la violència) o com a instrument d'educació cristiana.

Paraules clau: concepte d'art, conflicte social, literatura finisecular, Barcelona.

Ramon Pinyol, *El recull Caritat i altres iniciatives literàries catalanes davant dels terratrèmols d'Andalusia de 1884*

La nit del 25 de desembre de 1884 un terratrèmol de gran intensitat va sacsejar la península ibèrica i, en especial, les províncies de Granada i Almeria. La magnitud del desastre va generar un ampli moviment de solidaritat arreu d'Espanya i diversos llocs d'Europa. La premsa va cobrir la notícia i il·lustrava els articles amb gravats i fotografies, que produïren un gran impacte als ciutadans. Els sectors solidaris més actius van ser els bisbats, la premsa, certes associacions civils i la intel·lectualitat. A Catalunya, les campanyes eclesiàstiques i civils van ser singularment remarcables. Entre els escriptors es van posar en marxa diverses iniciatives per recollir materials literaris i artístics que permetessin d'obtenir recursos per als afectats. Verdaguer va estar relacionat amb totes les iniciatives que es coneixen i va engegar també la seva personal, que fou la més efectiva. El treball se centra, doncs, a descriure i comentar aquestes iniciatives, avui en bona part oblidades.

Paraules clau: terratrèmol, premsa finisecular, caritat, solidaritat, literats catalans.

Ricard Torrents, *De la dolça caritat a la rònega pobresa: Jacint Verdaguer, pobre*

La pobresa constitueix en Verdaguer un terme tan recurrent com el de caritat. Partint de la caritat –virtut teològica–, passant per la caritat-almoina i arribant a la pobresa pròpia, elevada a signe místic de predilecció divina, el recorregut de Verdaguer es reflecteix a la seva obra a partir dels llibres *Caritat* de 1885 i *Lo somni de Sant Joan* de 1881-1887 fins al recull inacabat *Los pobres*, pòstum, escrit els darrers anys (1900-1902), i format per quinze poesies que, segons el seu editor Ramon Pinyol, «se centren, d'una manera directa o indirecta, en la caritat i la pobresa». Entremig l'any 1895 l'expulsió de la família-empresa del marquès de Comillas, la pèrdua dels emoluments de clergue súbdit del bisbe de Vic i l'embarcament de tots els seus béns, inclosos els drets d'autor, abocaren el poeta a la pobresa extrema, que només coneixia de fora estant com a almoïner o professional de la beneficència. Aquell any 1895 publicà el poema *Sant Francesc*, icona de la pobresa en el món occidental, on és conegut com *il poverello*

d'Assisi, i el següent aparegué el recull de poesies *Flors del Calvari*, punt culminant de l'ascensió del poeta vers la pobresa mística, on es mantingué fins a la mort el 1902.

Paraules clau: pobresa, caritat, almoïna, Sant Francesc d'Assís, *Caritat*, *Lo somni de sant Joan*, *Flors del Calvari*, *Los pobres*, Jacint Verdaguer.

Tibor Barcza i Carola Duran Tort, *Sobre l'«Amor de mare» verdaguerià. Notes sobre algunes versions del tema*

D'entrada, cal precisar que segurament ni Bartrina ni Verdaguer coneixien l'autor de la llegenda maternal amb la qual es va inspirar el poeta folguerolenc per fer el poema «Amor de mare», ja que la primera versió en prosa del tema, publicada a *Le Gaulois*, va aparèixer signada amb pseudònim i va ser Albert Savine qui, amb posterioritat, va identificar-ne l'autor. També sembla que l'origen de la llegenda no és bretó sinó àrab. La circulació del poema, arran de la mort de Bartrina, va quedar circumscrita als dominis lingüístics catalans i no va ser fins després de la publicació del llibre *Caritat* que va passar als països americans, on, amb llacunes que de moment són difícils d'omplir, arriba fins als nostres dies, amb una gran repercussió territorial. Es revisa en aquest treball, doncs, la fortuna de l'«Amor de mare» verdaguerià a França, a l'Amèrica hispana, a Brasil, a Espanya i als Estats Units.

Paraules clau: «Amor de Mare», Joaquim M. Bartrina, Albert Savine, Jean Richepin, Jacint Verdaguer, recepció, adaptació, traducció.

Josep Camps Arbós, *Carles Bosch de la Trinxeria i la novel·la: literatura, societat urbana i intenció moral*

El treball proposa una lectura de *L'hereu Subirà* (1891), la novel·la en què Bosch ofereix, a través del personatge principal, Ramon Subirà, un retrat d'un membre de l'alta societat barcelonina de finals del segle XIX. De fet, l'autor en el pròleg afirmava: «he volgut eixa vegada deixar de pintar la vida rural per ficarme en la vida de ciutat. No deixa d'ésser atreviment; jo home de camp, descriure costums de la societat barcelonina.» En el mateix escrit assenyalava els models de la novel·la i l'objectiu d'escriure-la. Tenint en compte que el gènere de la novel·la és, en definitiva, l'instrument de què se serví Bosch de la Trinxeria per a materialitzar la visió del món –rural i ciutadà–, es revisen des d'aquests dos mons les seves novel·les: *L'hereu Noradell* (1889), *L'hereu Subirà*, *Montalba* (1891) i *Lena* (1893).

Paraules clau: Carles Bosch de la Trinxeria, novel·la ciutadana, novel·la rural, alta burgesia barcelonina, societat rural i urbana.

Núria Camps Casals, *Jacint Verdaguer i Sant Joseph de la Gare de Perpinyà: Novament «Als catalans del Rosselló»*

Un dels camins de difusió de l'obra verdagueriana a França fou la dels ambients intel·lectuals catòlics. A la Catalunya del Nord, d'aquests cercles, cal destacar: J. Tolrà de Bordas, A. Vassal, J. B. Blazy i J. Pepratx. De la relació de Verdaguer amb ells, en resta material molt divers, ja sigui epistolar, traduccions o altres testimonis. L'any 1883 es donà notícia a la *Semaine Religieuse du Diocèse de Perpignan* del projecte de construcció de l'església de Sant Joseph de la Gare a Perpinyà. Durant anys es recaptaren fons amb una subscripció oberta als feligresos fins que el 1893 començà a prendre forma. Va ser llavors quan J. Pepratx utilitzà els beneficis de la venda de la traducció de *Jesús Infant* de Verdaguer per pagar una imatge. A finals de 1898 Verdaguer es desplaçà a Perpinyà per beneir-la i composà, *ad hoc*, el poema «Jesús infant. Als infants del Rosselló». En el treball s'aporta nova documentació sobre el poema i la seva traducció francesa, així com noves

consideracions sobre personatges rossellonesos, pràcticament desconeguts, però rellevants per a la recepció francesa de Verdaguer (Francesc Font i Émile Rous).

Paraules clau: Verdaguer, Catalunya del Nord, literatura finisecular, Justí Pepratx, solidaritat, Sant Joseph de la Gare de Perpinyà.

Carola Duran Tort, *La Renaixensa i els terratrèmols andalusos. Vindicació de la solidaritat catalana*

Aquest treball explica com la societat catalana es va sentir colpida per la desgràcia andalusa i va engegar subscripcions per recollir fons. *La Renaixensa*, que tenia un corresponsal al lloc dels fets, va donar detalls dels efectes del terratrèmol i alguns dels seus col·laboradors i subscriptors s'hi van traslladar tant en missió professional com en qualitat de portadors de les ajudes recollides. La informació sobre subscripcions i iniciatives privades permet captar l'ajuda de Catalunya. *La Renaixensa* va aprofitar-ho per rebatre les acusacions d'insolidaritat que se sentien des de Madrid i que van portar a les declaracions d'estat d'excepció. El malestar de la societat catalana pel nou tractat amb Anglaterra coincideix amb la desgràcia andalusa, i les aportacions de les indústries per ajudar la població foren un argument per protegir les manufactures catalanes com a principal font de riquesa de l'estat. Totes les classes socials van col·laborar en la subscripció i també participaren en les reunions del Centre Català per a la redacció del Memorial de Greuges, que fou lliurat al rei per una comissió. *La Renaixensa*, com a portaveu del moviment catalanista, doncs, es preocupà per oferir tota la informació possible i de primera mà, i alhora de defensar els interessos de Catalunya.

Paraules clau: societat catalana, *La Renaixensa*, conflictes socials, solidaritat.

Esther Fabrellas, *La recepció de Verdaguer a la ciutat de Girona. De Caritat a En defensa pròpia*

La ciutat de Girona durant aquests gairebé quinze anys va anar seguint la trajectòria del poeta Jacint Verdaguer. Al llarg de la premsa analitzada hem pogut comprovar que Verdaguer constantment va estar relacionat amb el catalanisme i el cristianisme, d'aquesta manera, sempre el trobem relacionat amb aquests dos fets. Amb aquest estudi es pretén donar a conèixer una petita part de la història de Jacint Verdaguer i de la ciutat de Girona a través de la premsa escrita.

Paraules clau: Girona, Renaixença, Verdaguer, premsa històrica

Jordi Figuerola, *Poder polític i caritat en la jerarquia eclesiàstica del XIX*

La «caritat» és quelcom més que una virtut teològica o el que porta cap al camí de la salvació, segons el catolicisme. És un element, entorn del qual gira tota la representació del poder per part de la institució eclesial i la seva jerarquia. La caritat és un mecanisme de control i una estratègia política per part de l'església del XIX. Intentarem comprovar la funcionalitat d'aquest «poder polític» de la caritat en temps del bisbe Morgades i la seva relació amb Verdaguer.

Paraules clau: església, caritat, solidaritat, mobilització, període finisecular, Josep Morgades i Gili.

Margarida Güell, *Vicissituds i fortuna del monument a mossèn Cinto Verdaguer de Barcelona*

El juny de 1902, dues setmanes després de la mort de Jacint Verdaguer, la Diputació de Barcelona plantejà la construcció d'un monument a la ciutat, per subscripció pública, que permetés exaltar la memòria del poeta. Des d'aquell dia i fins a la inauguració, el maig de 1924, el procés de gènesi i construcció es va veure

condicionat per les tumultuoses circumstàncies polítiques, socials, econòmiques i artístiques del període. A l'article es tracten dos aspectes centrals: els avantprojectes sotmesos a concurs i el projecte definitiu –tot centrant l'atenció en la ideologia i la iconografia–, i l'interès pel monument a partir de 1924, que s'entenia com a dipositori de la memòria de Verdaguer i element urbà que es fon i gairebé desapareix en el conjunt de la ciutat.

Paraules clau: art, monumentalització, Jacint Verdaguer, societat catalana.

Teresa Iribarren i Donadeu i Jaume Radigales, *La caritat al cinema: la mirada social de Charles Chaplin*

El cineasta britànic Charles Chaplin (1889-1977) va plantejar el seu discurs artístic a partir de la consciència social i moral, articulada sobretot a partir d'un personatge arquetipus que encarna la marginalitat, el rodamón que interactua amb altres personatges de baixa extracció social. Així, doncs, a la primera part de l'article s'analitzen alguns passatges extrets de pel·lícules com ara *The Immigrant* (1917), *Easy Street* (1917), *A Dog's Life* (1918), *The Kid* (1921) i *City Lights* (1931). En la segona part, es procedeix a resseguir la recepció que va tenir aquesta mirada social en Chaplin a Catalunya. La intel·lectualitat catalana posà de relleu la humanitat del personatge més enllà de la seva *vis* còmica, per la qual cosa la seva mirada va ser titllada de dickensiana.

Paraules clau: cinema, Charles Chaplin, recepció, consciència social, caritat.

Anna Llovera Juncà, *Notes sobre caritat i literatura, 1871-1899. Discursos sobre la virtut*

Una mirada panoràmica a la literatura posterior a 1868 permet d'observar fins a quin punt la caritat havia esdevingut un tema recurrent: hi trobem, entre d'altres, tres peces teatrals coetànies a *Caritat*, de J. Verdaguer que exhibeixen la paraula 'caritat' en el títol: *Enveja i caritat*, de J. Manubens i Vidal (1899); *Caritat*, de J. Riera i Bertran (1872), i *La Caritat*, de R. Arús (1874), entre altres. Així, es pot veure clarament quina era la perspectiva amb què contemplaven el fenomen de la caritat i quina, la seva importància i tractament. En una societat canviant i en plena ebullició, no podia passar per alt el problema –sempre existent– de la ubicació social d'un grup, els pobres, objecte d'aquesta virtut cristiana, sovint exclòs de la societat per bé que hi és ben visible.

Paraules clau: caritat, literatura catalana, darrer terç del segle XIX, conflicte social, catalanisme literari.

Ignasi Moreta, *Ascens i descens: la comprensió «vertical» de la caritat a Caritat*

Coneixem molt bé el pretext del llibre *Caritat*: l'exercici de la caritat amb els damnificats pels terratrèmols d'Andalusia (1884). Tanmateix, el concepte de *caritat* que aflora als trenta-sis poemes del llibre homònim té poc a veure amb el que les circumstàncies que motiven el llibre farien preveure. Escriptor dualista, Verdaguer concep cel i terra separadament: la terra és una vall de llàgrimes, i la mort és el que permet deslliurar-nos-en per assolir els goigs de la vida eterna al cel. La pobresa, omnipresent en el volum, fa present la contingència humana i la necessitat de salvació divina. La solució a la pobresa no és, a *Caritat*, la beneficència ni —menys encara— la justícia social, sinó la perseverança en la pobresa fins al límit. I el límit és, naturalment, la mort, que permet el passatge cap al cel. El concepte d'amor agàpic o caritatiu, inconciliablement oposat —en Verdaguer— a l'amor eròtic, no vincula tant els homes entre si sinó els homes amb Déu. La caritat, a *Caritat*, és un exercici vertical, no pas

horitzontal. L'article ofereix una classificació dels poemes del volum en tres tipologies (poemes doctrinals i devots, poemes «plàstics» i poemes de circumstàncies) i proposa una lectura d'alguns d'aquests poemes de la qual s'infereix l'esmentada concepció «vertical» de la caritat.

Paraules clau: *Caritat*, Jacint Verdaguer, pobresa, fe cristiana, amor caritatiu.

Montserrat Pantaleón i Gamisans, *La xarxa assistencial de Catalunya a finals del segle XIX*

L'any 1885 Verdaguer, commocionat pels estralls dels terratrèmols d'Andalusia, va escriure *Caritat* per contribuir a ajudar els damnificats. En aquells anys, l'elit barcelonina volia celebrar una Exposició Universal que mostrés a Espanya i al món el seu desenvolupament econòmic i cultural; però, paral·lelament a aquesta aparent situació de prosperitat, hi havia la població treballadora que vivia sota la més absoluta pobresa, i, a tot això s'hi ha d'afegir l'extensió de l'epidèmia de còlera, la crisi agrícola provocada per la fil·loxera i la crisi del sector tèxtil cotoner que va culminar el 1887 amb la vaga dels treballadors de l'Espanya Industrial. En aquest panorama ambivalent cal destacar la tasca dels centres assistencials tant públics com privats, asils, hospitals i un complex entramat de beneficència parroquial i fundacions i associacions benèfiques, que suplien el dèficit assistencial que no cobria l'Estat de la Restauració. En el treball, establim, doncs, l'estat de l'assistència benèfica de Catalunya del tombant de segle XIX i hi configurem la seva geografia.

Paraules clau: Catalunya social, Exposició Universal, pobresa, crisi, centres assistencials, beneficència.

Ronald Puppo, *Les dicotomies de forma i de fons en Caritat*

La dicotomia material-espiritual serveix de punt d'entrada per examinar, en la poètica de *Caritat*, diversos conceptes i imatges vinculats amb un entorn social on les circumstàncies fan que la pràctica de la caritat sigui cada vegada més urgent, cosa que crida l'atenció sobre el que avui en diem injustícia social. Al final, examinem una curiosa correspondència entre Verdaguer i Maragall pel que fa a la dimensió social de l'amor, tot i les diferències entre els dos poetes respecte a la naturalesa de la transcendència espiritual.

Paraules clau: Jacint Verdaguer, Joan Maragall, dicotomia material-espiritual, injustícia social, dimensió social de l'amor.

Núria F. Rius, *Heribert Mariezcurrena i Corrons, retratista de Jacint Verdaguer i pioner del fotoperiodisme a Espanya (1847-1898)*

D'entre els diferents fotògrafs que van retratar Verdaguer al llarg de la vida del poeta, un dels més coneguts és el gironí –actiu a Barcelona– Heribert Mariezcurrena i Corrons. Habitual en els cercles de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques o l'Ateneu Barcelonès, Mariezcurrena va destacar per ser l'introduïdor del fotogravat al país. Una innovació que, amb motiu dels terratrèmols que van afectar Andalusia el Nadal de 1884, aplicà en l'àmbit de l'actualitat informativa, i es va convertir en el primer a publicar, a la vegada que Verdaguer enllestia *Caritat*, un reportatge fotoperiodístic dels fets a les pàgines de *La Ilustración*. El gest de Mariezcurrena no es va limitar a la producció de les imatges sinó que s'estengué en els dies posteriors tant amb els afectats pels terratrèmols com amb els barcelonins necessitats d'informació. Així, Mariezcurrena fou un precursor de la futura figura del fotoperiodista modern, amb característiques com l'heroisme o l'atenció al proïsme.

Paraules clau: fotografia, Heribert Mariezcurrena, Jacint Verdaguer, fotoperiodisme, fotogravats.

Rafael Roca Ricart, *L'aportació de la Renaixença valenciana als terratrèmols d'Andalusia (1885)*

La campanya de solidaritat amb Andalusia engegada a Catalunya a propòsit dels terratrèmols andalusos gaudí d'un cert ressò al País Valencià. De fet, F. Matheu va demanar a Llorente i Querol que escrigueren «quatre ralles en vers ó en prosa» que serien destinades a «un periódico ilustrado para lo de Andalucía», ben probablement l'«Album artístich y autográfich á favor de las víctimas dels terratrèmols» que sota el títol de *Charitas* anunciaria el número d'*Il·lustració Catalana* corresponent al 15 de gener. Així, doncs, els poetes valencians redactaren «De València» (Llorente), que veié la llum a *La Il·lustración Española y Americana* (primer trimestre de 1885) i «Los terratrèmols d'Andalusia» (Querol), que fou publicada a l'*Almanaque de Las Provincias* per a 1886. Finalment, cal apuntar que tant la funció de carnestoltes de Lo Rat Penat com l'edició dels Jocs Florals de València corresponents a 1885 varen tenir caràcter caritatiu, cosa que comportà que, per primera vegada i excepcionalment, es cobrara entrada al certamen literari.

Paraules clau: caritat, solidaritat, escriptors valencians, literatura finisecular.

Josefina Roma, *Jacint Verdaguer i el fenomen de l'aparicionisme*

Sovint es passa per sobre un aspecte cabdal dels darrers anys de vida de Verdaguer, i és el seu acostament a les aparicions religioses populars. Els estudiosos d'aquest fenomen han menystingut el seu significat i alhora l'han considerat des del punt de vista de la patologia psicològica, pel que fa als-les vidents que van tenir relació amb Verdaguer. Des de l'antropologia s'enfocaria des de la normalitat i com a conseqüència dels ensenyaments eclesiàstics dirigits al poble. La simbologia expressada en les visions no fa més que assimilar el que des de la jerarquia s'ensenyava als febles d'esperit, al poble, en definitiva. La relació de Verdaguer amb aquest món és molt rica de contingut i ens fa veure la proximitat dels seus sentiments amb el fenomen aparicionista.

Paraules clau: aparicionisme, exorcismes, Jacint Verdaguer, ensenyament eclesiàstic.

Lourdes Sánchez-Rodrigo, *La recepció de Verdaguer a la premsa granadina d'entre segles*

En aquest article s'analitzen la recepció i la difusió de Jacint Verdaguer a Granada resseguint la premsa de la ciutat. El poeta havia visitat Granada el 1876 quan era capellà de vaixell a la Companyia Trasatlàntica del marquès de Comillas. Tenim documentades les seves impressions del viatge en unes cartes a Jaume Collell. Des d'aquell primer contacte amb la ciutat sembla que la va tenir sempre present com es demostra arran dels terratrèmols de 1884 quan escriu a benefici dels perjudicats el seu llibre *Caritat* (1885). L'objectiu d'aquest article, doncs, és fer el buidatge dels diaris granadins per extreure'n els comentaris sobre l'acció solidària de Catalunya i sobre el poeta, així com les notícies i escrits posteriors a la seva mort.

Paraules clau: Granada, Jacint Verdaguer, caritat, recepció literària, premsa.

Joan Santanach i Suñol, «*Plus Ultra*» de Jacint Verdaguer i la polèmica sobre el dubte bartrinià

En aquest article s'analitzarà el poema «Plus Ultra», inclòs en el llibre pòstum *Al Cel* (1903), ja que té unes implicacions ideològiques que poden dur el lector fàcilment a l'error. El poema constitueix una afirmació rotunda de l'omnipotència de Déu. Verdguer ja s'havia valgut d'algunes imatges que desenvolupa en textos més polèmics, com en «Qui com Déu?», escrit el 1869 arran de la controvèrsia generada pel discurs de F. Sunyer, conegut com *Guerra a Dios*. Des d'una posició ideològica divergent, també va intervenir-hi J. M. Bartrina, el qual, el 1876, va presentar als Jocs Florals «Epístola», en què sotmet la seva fe al dubte racional. L'impacte que va causar va ser tal que, passats més de vint anys, Verdguer encara el va tenir present en escriure el poema «Plus Ultra», fet que permet interpretar-lo com una resposta als postulats defensats per Bartrina.

Paraules clau: fe cristiana, «Plus Ultra», existència de Déu, Joaquim M. Bartrina, literatura religiosa.

Joan Serrallonga i Urquidi, *Bo és predicar la caritat, però és millor practicar-la*

L'article té com a punt de partida un fenomen natural: el terratrèmol de desembre de 1884 amb epicentre a la zona oriental d'Andalusia, tot i que, la reacció que provoca en els poders públics de tota Espanya és antinatural. De fet, aquella beneficència vuitcentista estava més pensada per al càstig preservador de l'ordre que per al socors: era molt més especulativa que solidària. Per a Verdguer, els crits dels damnificats eren ensordidors. En aquest garbuix personal del sacerdot es mostra la visió de la solidaritat popular. Així, haurem d'esbrinar què coneixia Verdguer de les condicions de vida i de treball de la població obrera, com les comparava i, també, fins a quin punt li serviren de guia fonamental de la seva expressió.

Paraules clau: conflicte social, caritat, solidaritat, sacerdoci, socors, Jacint Verdguer.

Llorenç Soldevila, *Fortuna musical i dramàtica de Canigó, de Jacint Verdguer*

L'objectiu d'aquest treball és documentar l'interès musical i dramàtic de *Canigó* en diferents manifestacions artístiques. Primer ens referirem als intents, en bona part fallits, d'A. Vives i E. Morera de fer-ne una òpera i, després, a l'estrena, el 1910, del poema simfònic de J. Pahissa. Encara, el 1930, M. Martí i Sáenz en donà a conèixer una impressió simfònica. De 1936 data l'estrena en una audició privada en forma de concert de l'òpera *Canigó*, d'A. Massana, al Casal del Metge de Barcelona. A continuació, s'analitzaran els motius pels quals el maig de 1953 el governador civil de Barcelona va patrocinar l'estrena de l'òpera *Canigó* de Massana, en el marc de la commemoració del cinquantenari de la mort de Verdguer. Ja en els anys seixanta, l'òpera va ser enregistrada i representada de nou al Liceu. Fragments de *Canigó* han estat musicats per membres de la Nova Cançó i se'n féu un muntatge popular el 1979 a Tarragona. En el marc del VIII Col·loqui Internacional Verdguer, Lluís Soler presentà el seu muntatge-recital sobre el poema.

Paraules clau: *Canigó*, Antoni Massana, cinquantenari de la mort de Verdguer, adaptacions musicals, manifestacions teatrals.

Pep Vila, *Comentaris al poema del llibre Caritat: «Lo Bruel. Tradició»*

De sempre Verdguer potser per influència de l'ideari romàntic, de la literatura renaixentista, va demostrar interès per la cultura popular i el folklore català, el coneixement detallat de la història i de la geografia del país. Aquesta atracció es pot rastrejar en la seva prosa i també en la poesia on sovintegen rondalles, llegendes, refranys, proses de viatge o reelaboracions de mites populars. Ja des de molt jove

s'interessà per la recollida de cançons populars, dites i tradicions i en definitiva troballes que incorporà a la seva obra des de diversos registres. El volum *Caritat* (1885), n'és un exemple, tot i que no és l'únic. En aquesta avinentesa, s'analitza el poema «Lo Bruel», que duu el subtítol de *Tradició*, elaborat a partir d'una llegenda medieval, encara viva a la vila de Castelló d'Empúries, sobre la qual uns anys més tard, Fages de Climent n'escriuria una obra de teatre històric *El Bruel* (1928).

Paraules clau: llegenda popular, cultura i folklore català, «Lo Bruel», Castelló d'Empúries.

Laura Vilardell Domènech, *Les traduccions castellanques de Caritat. Unes notes*

L'article presenta una aproximació al coneixement de les traduccions al castellà del llibre *Caritat* (1885), de Verdguer, publicades entre aquell any i els nostres dies. De l'inventari que es dona, destaquen els traductors, escriptors i poetes Ll. Guarner i Ll. C. Viada i Lluch. Així, s'expliquen els poemes traduïts, en quin moment es publicaren i, en algun cas, la recepció que tingueren. A més a més, també es presenta el perfil biobibliogràfic dels traductors, la majoria pràcticament desconeguts. *Caritat* va obtenir una certa difusió en el món espanyol, ja que els beneficis de la publicació anaren destinats als damnificats dels terratrèmols d'Andalusia. Per contra, el llibre com a tal no fou traduït, cosa que resulta si més no curiosa atès que moltes obres verdaguerianes van ser girades a l'espanyol.

Paraules clau: traducció i recepció en espanyol, *Caritat*, Lluís Guarner, Lluís Carles Viada i Lluch.

ABSTRACTS

Monograph

Verdaguer's social gaze: From *Caritat* (1885) to *En defensa pròpia* (1897): Studies in literature, history and art

Francisco Vidal Sánchez, *The earthquake in Alhama, Granada, 1884, and its impact*

The earthquake had a moderate magnitude ($M_w = 6.7$) but very high intensity (IX-X), its epicenter near Arenas del Rey. Two hundred thirty-seven strong aftershocks occurred over a year. One hundred seven villages were damaged, two completely destroyed and another seven with upward of 60% of its houses collapsed. Four thousand four hundred houses were destroyed, 6316 were seriously damaged, and 20,000 were affected. It caused over 1200 deaths and over 1500 injuries. Those trapped were rescued only by their neighbors. The national and international response for aid was impressive. Earthquake-resistant measures were implemented during rebuilding.

Key words: 1884 earthquake, earthquake damage, casualties, solidarity, reconstruction.

Pere Gabriel, *Poverty, conflict and charity in Catalan social thought during the nineteenth-century Restoration*

The main points of this article are as follows: 1) the reactions of the new nineteenth-century liberal society when confronted with the reality of poverty: the bourgeois economy and the denial of poverty; reformistic social scientism and the search for causes and solutions. 2) Physicians, attorneys and priests: several works and analyses. 3) The whereabouts of Catholic publicism: language and discourse. 4) Between denunciation and solidary mobilization: the *costumbrista* satire and the poor depicted graphically in *La Tramontana*, *La Campana de Gràcia* and *L'Esquella de la Torratxa*; federal republican literature and opinions; possibilist republican philanthropy: the example of Josep Roca i Roca; militant laborism, between the solidary reformism of *El Obrero* and anarchist denunciation of the conflict. 5) Discourses and reality: who aided the poor?

Key words: poverty, bourgeoisie, 19th-century Restoration, Catalan literature, republicanism, anarchism, laborism, publicism and graphism.

Jordi Castellanos, *The social gaze of writers during the years of Modernisme*

The aim of this article is to trace examples of "social" literature from the 1880s to 1910, despite the fact that this genre does not develop until the 1920s. The earliest examples are so confined within Romanticism and Naturalism that anarchists (through J. Lluas) urge intellectuals to tackle this social problem. Separately, social literature emerges by two means: through the impact of Pope Leo XIII's encyclical *Rerum novarum* (1891) and through Ibsen (*An Enemy of the People*, 1892) and Nordic theater. Two examples of the impact of Catholic doctrines: Maspons i Anglases, and Oller. Ibsen's influence shows in the early work of I. Iglésias. This trend strengthens an already existing tradition: melodramatic sentimental and miserabilist literature. It will be cut short, however, following anarchist bomb-attacks. Attempts will be made to revive it in the early years of the century, notably in the novel-writing project of J. M. Folch i Torres and the "Tolstoyan" piety of J. Pijoan.

Key words: social literature, *fin-de-siècle* literature, anarchism, Romanticism, Naturalism, *Modernisme*.

Teresa M. Sala, *Philanthropy and charity. The arts and social conflict between 1885 and 1897*

In this article we set out to identify the point of view adopted by the artists and images depicting the social struggles and antagonisms of late nineteenth-century Barcelona. The period under study ranges from 1876 to 1897, its initial context named “gold fever” by N. Oller, when Verdaguer wrote the ode “To Barcelona” and the book *Caritat*, and which sinks into a serious economic crisis from 1887 to 1897. Our main aim is to look at the general tendencies of artistic production and analyze a number of images in connection with the *Zeitgeist* or “spirit of the times” of a Barcelona then known as the “City of Bombs.” We also see differences in conceptions of art, as a mirror of reality (where violence strikes) or as an instrument of Christian education.

Key words: concept of art, social conflict, *fin-de-siècle* literature, Barcelona.

Ramon Pinyol, *The book of poems Caritat and other Catalan literary initiatives in the wake of the Andalusia earthquakes of 1884*

On the night of 25 December 1884 an earthquake of great intensity shook the Iberian Peninsula, particularly the provinces of Granada and Almeria. The enormity of the disaster prompted a far-reaching movement of solidarity throughout Spain and several parts of Europe. The press covered the news, illustrating articles with prints and photographs and causing a considerable impact on readers. The most actively solidary sectors were bishoprics, the press, associations among the civil population and intellectuals. In Catalonia ecclesiastic and civil campaigns were particularly remarkable. Writers took up several initiatives to put out literary and artistic materials for the purpose of pulling resources for those affected. Verdaguer took part in all known initiatives and undertook his own as well, which proved the most effective. This paper describes and comments on these initiatives, today largely forgotten.

Key words: earthquake, *fin-de-siècle* press, charity, solidarity, Catalan writers.

Ricard Torrents, *From sweet charity to threadbare poverty: Jacint Verdaguer, poor*

Poverty is a word that recurs in Verdaguer as often as charity. Starting from charity—the theological virtue—and proceeding to charity-almsgiving and then on to knowing poverty himself, raised up to a mystical sign of divine predilection, Verdaguer’s path of poverty is reflected in his work beginning with *Caritat*, 1885, and *Lo somni de sant Joan*, 1881-1887, all the way up to his unfinished *Los pobres*, posthumous, written during his final years (1900-1902), and consisting of fifteen poems which, according to editor Ramon Pinyol, “deal directly or indirectly with charity and poverty.” In 1895 with his dismissal from the family and business of the marquis of Comillas, the loss of his clerical emolument as subject to the bishop of Vic and the embargoing of all his possessions, including author’s rights, Verdaguer was stricken with poverty, which he had only known from the outside as almoner dedicated to works of beneficence. In that same year 1895 he published the poem *Sant Francesc*, icon of poverty in the Western world and known as *il poverello d’Assisi*, and the following year appeared the book of poems *Flors del Calvari*, the height of his rise to mystical poverty, sustained until his death in 1902.

Key words: poverty, charity, alms, Saint Francis of Assisi, *Caritat*, *Lo somni de sant Joan*, *Flors del Calvari*, *Los pobres*, Jacint Verdaguer.

Tibor Barcza and Carola Duran Tort, *On Verdaguer’s “Amor de mare”: Notes on several versions of the theme*

First, it must be stated with certainty that neither Bartrina nor Verdaguer knew the author of the motherly legend which inspired the Folgueroles bard to write “Amor de mare,” since the first prose version of the theme, published in *Le Gaulois*, was signed with a pseudonym, and it was Albert Savine who, afterwards, identified the author. Further, it seems that the origin of the legend is Arab, not Breton. The dissemination of the poem, with the death of Bartrina, did not go beyond Catalan-speaking territories and only after the publication of *Caritat* did it reach the Americas. There, though its course has not yet been fully tracked, it has survived until today over a wide range of lands. In this paper we review the fate and fortune of Verdaguer’s “Amor de mare” in France, Hispanic America, Brazil, Spain, and the United States.

Key words: “Amor de mare”, Joaquim M. Bartrina, Albert Savine, Jean Richepin, Jacint Verdaguer, reception, adaptation, translation.

Josep Camps Arbós, *Carles Bosch de la Trinxeria and the novel: literature, urban society and moral intent*

This paper undertakes a reading of *L'hereu Subirà* (1891), novel in which Bosch depicts, through the main character of Ramon Subirà, a member of Barcelona’s high society at the close of the nineteenth century. As the author states in his prologue: “this time I’ve put aside depicting rural life and delved into city life. It is a bold step, for a country man like myself, to describe the manners of Barcelona society.” The prologue also indicates the novel’s models and his aim in writing it. Taking into account that it is this genre, the novel, which Bosch de la Trinxeria uses to shape his view of the world, both rural and urban, we thus examine his novels: *L'hereu Noradell* (1889), *L'hereu Subirà*, *Montalba* (1891) and *Lena* (1893).

Key words: Carles Bosch de la Trinxeria, city novel, rural novel, Barcelona’s haute bourgeoisie, rural and urban society.

Núria Camps Casals, *Jacint Verdaguer and Sant Joseph de la Gare in Perpignan: Once again «To the Catalans of Roussillon»*

One of the channels for disseminating Verdaguer’s works in France was the Catholic intelligentsia. Particularly important in Northern Catalonia were J. Tolrà de Bordas, A. Vassal, J. B. Blazy, and J. Pepratx. There remains today a variety of materials dealing with Verdaguer’s relationship with them: letters, translations and other testimonials. In 1883 the *Semaine Religieuse du Diocèse de Perpignan* published news of the project to build the church of Sant Joseph de la Gare in Perpignan. For several years funds were collected through a subscription open to parishioners until the building took shape in 1893. J. Pepratx then used the earnings from the sale of his translation of Verdaguer’s *Jesús Infant* to pay for a holy image. Late in 1898 Verdaguer went to Perpignan to bless the image and composed, *ad hoc*, the poem “Jesús Infant: Als infants de Rosselló”. This paper contributes new documentation on the poem and its French translation, and also sheds new light on practically unknown personages from Roussillon who played a role in the French reception of Verdaguer (Francesc Font and Émile Rous).

Key words: Verdaguer, Northern Catalonia, *fin-de-siècle* literature, Justí Pepratx, solidarity, Sant Joseph de la Gare in Perpignan.

Carola Duran Tort, *La Renaixensa and the Andalusia earthquakes: A vindication of Catalan solidarity*

This paper explains how Catalan society was heartstricken by the Andalusian disaster and launched drives to raise money. *La Renaixensa*, with a correspondent on

the scene, gave details about the effects of the earthquake and several of its collaborators and subscribers made the journey to Andalusia to provide professional assistance and deliver collected funds. Information about fund-raising subscriptions and private initiatives provided a thrust for collecting Catalan aid. *La Renaixensa* thus refuted accusations of unsolidarity that arose from Madrid and which led to declarations of a state of exception. Catalan society's discontent with the new treaty with England coincides with the earthquakes, and the contributions of industries coming to the aid of the population argued in favor of protecting Catalan manufacturers as a main source of the Spanish State's wealth. Subscriptions came from all social classes, with broad participation at meetings held by the Centre Català to draw up a Petition of Complaint, brought before the king by a committee. *La Renaixensa*, speaking on behalf of the pro-Catalan movement, ensured that maximum firsthand information was given while defending the interests of Catalonia.

Key words: Catalan society, *La Renaixensa*, social conflict, solidarity.

Esther Fabrellas, *The reception of Verdaguer in the city of Girona: From Caritat to En defensa pròpia*

During this period of some fifteen years the city of Girona followed closely the trajectory of poet Jacint Verdaguer. By analyzing the press of that time, we are able to confirm that Verdaguer was continually in contact and connected with Catalanism and Christianity. In this paper we examine a small part of the history of Jacint Verdaguer and the city of Girona by means of the written press.

Key words: Girona, *Renaixença*, Verdaguer, historical press.

Jordi Figuerola, *Political power and charity in the Church hierarchy of the nineteenth century*

"Charity" is more than a theological virtue, something that leads to salvation according to Catholicism. It is an element around which revolves the representation of power by the institution of the Church and its hierarchy. Charity is a mechanism of control and a political strategy wielded by the Church during the nineteenth century. We examine the functioning of this "political power" of charity at the time of Bishop Morgades and his relationship and relations with Verdaguer.

Key words: Church, charity, solidarity, mobilization, *fin-de-siècle*, Josep Morgades i Gili.

Margarida Güell, *Fame and (mis)fortunes of the monument to Jacint Verdaguer in Barcelona*

In June 1902, two weeks after the death of Jacint Verdaguer, the Diputació de Barcelona proposed the building of a monument in the city, funded by public subscription, devoted to the poet's memory. From that day up to its unveiling in May 1924, the monument's genesis and construction were tossed about by the tumultuous political, social and economic events of the period. This article deals with two central aspects: the selection of competing proposals for the project and the winning project—with attention to ideology and iconography—, and interest in the monument from 1924 onward as a depository for the memory of Verdaguer and urban element that blends and all but disappears into the larger cityscape.

Key words:

Teresa Iribarren i Donadeu and Jaume Radigales, *Charity in film: the social gaze of Charles Chaplin*

British filmmaker Charles Chaplin (1889-1977) based his artistic discourse on social and moral conscience, articulated particularly through an archetypal character living on society's margins, a hobo interacting with other persons low on the social ladder. In the first part we analyze several scenes from films such as *The Immigrant* (1917), *Easy Street* (1917), *A Dog's Life* (1918), *The Kid* (1921) and *City Lights* (1931). In the second part we examine the reception of Chaplin's social gaze in Catalonia. The Catalan intelligentsia underscored the character's humanity above and beyond his comic persona, earning Chaplin's gaze the moniker Dickensian.

Key words: film, Charles Chaplin, reception, social conscience, charity.

Anna Llovera Juncà, *Notes on charity and literature, 1871-1899: Discourses on virtue*

An overview of literature after 1868 reveals the extent to which charity had become a recurrent topic: we find, for instance, three plays coetaneous with J. Verdaguer's *Caritat* that feature the word "charity" in their titles: *Enveja i caritat* (1899), by J. Manubens i Vidal (1899); *Caritat* (1872), by J. Riera i Bertran; and *La Caritat* (1874), by R. Arús, among others. The approach to the phenomenon of charity can thus clearly be seen, as well as its importance and how it is dealt with. In a changing, agitated society the ever-present problem could not be overlooked: the place of a social group, the poor, object of the Christian virtue of charity, visible, yet often excluded.

Key words: charity, Catalan literature, late nineteenth century, social conflict, literary Catalanism.

Ignasi Moreta, *Ascension and descent: the "vertical" understanding of charity in Caritat*

We are well acquainted with the pretext of the book *Caritat*: putting charity into practice for the victims of the Andalusia earthquakes (1884). Still, the concept of *charity* that comes through in the book's thirty-six poems has little to do with what the events that prompted their writing might suggest. A dualist writer, Verdaguer conceives of the heavens and the earth separately: the earth is a vale of tears, and death is what enables us to attain the joy of eternal heavenly life. Poverty, everywhere present throughout the volume, brings home the contingency of human existence and the need for divine salvation. The solution to poverty is not, in *Caritat*, beneficent acts, nor certainly social justice; it is perseverance in poverty taken to the limit—that is, of course, until death, the gateway to heaven. The concept of love as *agape* or charity, which stands in irreconcilable opposition, in Verdaguer, to erotic love, does not unite men so much among themselves as with God. Charity, in *Caritat*, is a vertical exercise, not a horizontal one. This article puts forth a classification of the volume's poems into three types (poems of doctrine and devotion, "plastic" poems, and circumstantial poems), and a proposed reading of several of the poems as inferred by the "vertical" conception of charity.

Key words: *Caritat*, Jacint Verdaguer, poverty, Christian faith, charitable love.

Montserrat Pantaleón i Gamisans, *The aid-giving network in Catalonia at the end of the nineteenth century*

In 1885 Verdaguer, moved by the destruction of the Andalusia earthquakes, published *Caritat* to contribute to aiding victims. At that time, Barcelona's elite planned to celebrate a World's Fair that would show Spain and the world their economic and cultural progress; alongside this apparent prosperity, however, there was a population of laborers living in extreme poverty, to say nothing of the spread of a cholera epidemic,

the wine blight sparked by grape phylloxera, and the cotton textile-workers' crisis and 1887 strike at España Industrial. Amid this unpromising scenario, there stood the work of public and private centers providing assistance, shelters, hospitals, and a complex network of beneficence organized at the parished level and charitable foundations and associations which filled in for assistance needs not met by the State during the Restoration. In this paper we examine the state of charitable assistance in Catalonia at the turn of the nineteenth century and lay out its geography.

Key words: social assistance in Catalonia, World's Fair, poverty, crisis, social assistance centers, beneficence.

Ronald Puppo, *Dichotomies of form and content in Caritat*

The material-spiritual dichotomy serves as starting point for examining, in the poetics of *Caritat*, various concepts and images in connection with a social milieu where the practice of charity becomes increasingly more urgent, calling attention to what is known today as social injustice. At the end, we examine a curious correspondence between Verdaguer and Maragall regarding the social compass of love, despite the differences between these two poets where the nature of spiritual transcendence is concerned.

Key words: Jacint Verdaguer, Joan Maragall, material-spiritual dichotomy, social injustice, social compass of love.

Núria F. Rius, *Heribert Mariezcurrena i Corrons, portrait photographer of Jacint Verdaguer and pioneer of photojournalism in Spain (1847-1898)*

Among Verdaguer's various portrait photographers during his lifetime, one of the best known is the Girona-born Heribert Mariezcurrena i Corrons (who practiced in Barcelona). A familiar figure in circles such as the Associació Catalanista d'Excursions Científiques and the Ateneu Barcelonès, it was Mariezcurrena who introduced photoengraving in Catalonia. With the earthquakes that struck Andalusia at Christmas 1884, he put this innovation to use in the field of current-events informing, becoming the first to publish, while Verdaguer completed his *Caritat*, a photojournalist report of the disaster in the pages of *La Ilustración*. Mariezcurrena's contribution went further than the mere production of images; he stayed on in the days following with victims and then in Barcelona where information was needed. Mariezcurrena was thus a precursor of the modern photojournalist, exhibiting heroism and acting in the service of his fellows.

Key words: photography, Heribert Mariezcurrena, Jacint Verdaguer, photojournalism, photoengraving.

Rafael Roca Ricart, *The contribution of the Valencian Renaixença to the Andalusia earthquakes (1885)*

The campaign of solidarity that took hold in Catalonia in the wake of the Andalusia earthquakes had a certain impact in the Valencian Country. Llorente and Querol were asked by F. Matheu to write "a few lines in verse or prose" to appear in an "illustrated newspaper about what happened in Andalusia," most likely "Album artístich y autogràfich á favor de las víctimas dels terratrèmols," which under the title *Charitas* would lead off the 15 January issue of *Ilustració Catalana*. Thus Valencian poets composed "De València" (Llorente), which came out in *La Ilustración Española y Americana* (first trimester 1885), and "Los terratrèmols d'Andalusia" (Querol), published in *Almanaque de Las Provincias* for 1886. Finally, we note that both the Carnival celebrations organized by Lo Rat Penat and the 1885 Floral Games in Valencia

took up the charitable cause, where, for the first time and exceptionally, admission was charged for the literary event.

Key words: charity, solidarity, Valencian writers, *fin-de-siècle* literature.

Josefina Roma, *Jacint Verdaguer and the phenomenon of apparitions*

There is an important aspect of Verdaguer's final years that is often overlooked: his encounter with popular religious apparitions. Scholars have downplayed their significance, connecting them with psychological pathology on the part of seers with whom Verdaguer came into contact. Seen through the lens of anthropology, they acquire a normalcy resulting from widespread ecclesiastic teachings. The symbology expressed in the visions only constitutes what the Church hierarchy imparted to the weak of spirit, the general population. Verdaguer's connection with this world is rich in content and reveals the proximity between his feelings and the phenomenon of apparitions.

Key words: apparitions, exorcisms, Jacint Verdaguer, ecclesiastic teachings.

Lourdes Sánchez-Rodrigo, *The reception of Verdaguer in the Granada press at the turn of the century*

This article examines the reception and dissemination of Jacint Verdaguer in Granada through the city's press. Verdaguer had visited Granada in 1876 as ship's chaplain for the marquis of Comillas's Companyia Transatlàntica. His impressions of the journey are documented in several letters to Jaume Collell. It seems that this first contact with the city would have a lasting impact, as shown in the wake of the 1884 earthquakes as Verdaguer rallied aid for victims with his book *Caritat* (1885). The aim of this article is to extract commentaries from Granada newspapers about Catalan solidarity and Verdaguer, as well as news and articles subsequent to his death.

Key words: Granada, Jacint Verdaguer, literary reception, the press.

Joan Santanach i Suñol, *The poem "Plus Ultra" by Jacint Verdaguer and the controversy over Bartrina's doubt*

This article analyzes the poem "Plus Ultra" from the posthumous book *Al Cel* (1903); its ideological implications may prove misleading to readers. The poem is a clear declaration of God's omnipotence. Verdaguer had already used similar images in more controversial texts, such as "Qui com Déu?" written in 1869 in the wake of the controversy sparked by F. Sunyer's speech known as *Guerra a Dios*. Across the ideological fence, J. M. Bartrina weighed in with his 1876 entry in the Floral Games titled "Epístola," in which he submits his faith to rational doubt. So great were its repercussions that after more than twenty years it still loomed in Verdaguer's mind as he wrote "Plus Ultra," which may be interpreted as a riposte to Bartrina's contentions.

Key words: Christian faith, "Plus Ultra," existence of God, Joaquim M. Bartrina, religious literature.

Joan Serrallonga i Urquidi, *'Tis a good thing to preach charity, but a better one to practice it*

This article takes as its starting point a natural event: the earthquake that struck in December 1884, its epicenter in the eastern area of Andalusia, though the reaction on the part of governing powers throughout Spain was antinatural. Nineteenth-century social assistance was designed more as a punishment to preserve the existing order than as actual aid, more speculative than solidary. For Verdaguer, the cries of the victims were deafening. Amid his perplexity, the poet-priest shows himself to be the vision of

popular solidarity. We must therefore determine what Verdaguer knew of the living and working conditions of the laboring population, how he saw them, and to what extent they guided him in his expression.

Key words: social conflict, charity, solidarity, priesthood, social aid, Jacint Verdaguer.

Llorenç Soldevila, *The musical and dramaturgic fame and fortune of Jacint Verdaguer's Canigó*

The aim of this paper is to document the musical and dramaturgic interest sparked by *Canigó* in various artistic works. First we look at some attempts, largely failed, by A. Vives and E. Morera at turning it into an opera, and then the opening in 1910 of the symphonic poem by J. Pahissa. In 1930, M. Martí i Sáenz came out with a symphonic impression. The year 1936 saw the private audition as a concert of the opera *Canigó* by A. Massana at the Casal del Metge in Barcelona. We then examine what motivated the civil governor of Barcelona to sponsor the opening of Massana's opera *Canigó* in 1953 as part of the commemoration marking the fiftieth year after the poet's death. In the 1960s the opera was recorded and performed once again at the Liceu. Fragments of *Canigó* have been put to music by Nova Cançó musicians, and a people's performance was given in Tarragona in 1979. For the VIII International Verdaguer Colloquium, Lluís Soler gave his performance-recital based on the poem.

Key words: *Canigó*, Antoni Massana, fiftieth anniversary of the death of Verdaguer, musical adaptations, theatrical events.

Pep Vila, *Commentary on the poem "Lo Bruel: Tradició" from Caritat*

Influenced, perhaps, by the Romantic mindset of *Renaixença* literature, Verdaguer consistently showed interest in popular culture and Catalan folklore, exhibiting a rigorous knowledge of the history and geography of Catalonia. This inclination can be seen in both his prose and his poetry, in which popular tales, legends, proverbs, travel writing and retelling of popular myths abound. From an early age Verdaguer enjoyed seeking out traditional songs, sayings and traditions: a wealth of lore which he blended into his works in a variety of registers. The book *Caritat* (1885) stands as an example of this, though not the only one. We examine here the poem "Lo Bruel," subtitled *Tradició*, composed after a medieval legend, a tale still told in the town of Castelló d'Empúries, and which years later would serve Fages de Climent as a basis for his historical play *El Bruel* (1928).

Key words: popular legend, Catalan culture and folklore, "Lo Bruel," Castelló d'Empúries.

Laura Vilardell Domènech, *Spanish translations of Caritat: notes*

This article sketches a *compte rendu* of the Spanish translations of Verdaguer's *Caritat* (1885), published between the year of the original Catalan volume up to the present day. Among the most noteworthy translators are the writers and poets Ll. Guarner i Ll. C. Viada i Lluch. We examine the poems translated, time of publication, and in some cases their reception. Further, we provide a bibliographical profile of the translators, most of whom are little known. *Caritat* was disseminated throughout Spain as the proceedings from the book provided assistance for victims of the Andalusia earthquake. Still, curiously, the book itself was not translated as a whole, whereas many of Verdaguer's works gave rise to corresponding volumes in Spanish.

Key words: Spanish-language translation and reception, *Caritat*, Lluís Guarner, Lluís Carles Viada i Lluch.